

Asia: SMDno-2015-1509; SM047:00/2015

Ehdotus siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi; työryhmän mietintö 8/2017

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto: Työryhmän mietintö - siviilitiedustelu

Keskitymme lausunnossa kysymyksiin jotka vaativat lisäselvitystä ja –tarkastelua. Lausunto on osittain päällekkäinen sotilastiedustelusta antamamme lausunnon kanssa. On tärkeää, että eri tiedustelulait, mukaan lukien valvontaa koskeva esitys, käsitellään kokonaisuutena ja hyväksytään samalla kertaa.

Lisäksi toistamme 15.12.2016 lausumamme koskien perustuslakimuutosesitystä. Kaikkia esityksiä tulee vielä lukea ja tulkita yhtenäisenä kokonaisuutena. Myös valvonnan osalta toimivaltuudet ja resurssit tulee vielä tarkkaan yhteen sovittaa valittuun keinovalikoimaan.

Esitysten perusteella perustuslakia muutettaisiin muun muassa siten, että se sallisi tiedon hankkimisen toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. Nämä käsitteet ovat lainsäädännön tarkkarajaisuusvaatimuksen näkökulmasta ongelmallisia. Esimerkiksi kansallisella turvallisuudella voidaan eri tilanteissa perustella hyvinkin laveasti monenlaisia poliittisia intressejä. Perus- ja ihmisoikeuksiin suoraan vaikuttavan lainsäädännön on kestettävä aikaa.

On positiivista, että nyt siviili- ja sotilastiedustelulakeihin on otettu luettelot, joissa käsitettä avataan. Tästä huolimatta olisi perusoikeuksien suojan kannalta ensisijaista varmistaa käsitteen tarkkarajaisuus nimenomaan perustuslaintasolla.

Vaikka nyt todetaan, että kyse ei ole massavalvonnasta, jopa alan asiantuntijoille herää edelleen kysymyksiä siitä, onko raja kohdentamattoman massavalvonnan ja kohdennetun tietoliikennetiedustelun riittävän selvä. Olemme myös aiemmassa lausunnossamme esittäneet, että massavalvonnan kiellosta voitaisiin ottaa nimenomainen kirjaus perustuslakiin kaventamaan lainsäädännön liikkuma-alaa ja turvaamaan perusoikeuksia.

Kaipaisimme myös lisäselvitystä siitä, kuinka tehokkuutta arvioidaan ja kuinka kustannustehokasta tietoliikennetiedustelu ylipäänsä on. Kuinka paljon tämä realistisesti maksaisi ottaen huomioon tarvittavat resurssit itse tiedusteluun kuin valvontaankin. Nyt esitetyt kustannusarviot tuntuvat hyvin maltillisilta. Olisi myös varmistettava, että tietoliikennetiedustelu ei syö voimavaroja muulta, mahdollisesti kustannustehokkaammalta tiedustelutoiminnalta.

Jatkokäsittelyssä olisi vielä syytä täsmentää myös sitä, miten raja siviili- ja sotilastiedustelun välillä vedetään. Nyt lakeihin esitetyt uhkaluettelot ovat suurilta osin identtiset.

Tiedustelukeinojen lupajärjestelmää ollaan rakentamassa saman kaltaiseksi kuin telepakkokeinojen luvitusta. TuomioistuINVALVONNASSA on varmistettava, että luvituksen valvonta on aitoa ja toimivaa. Telepakkokeinojen valvonnasta on huonoja kokemuksia, siten että tuomioistuinten on nähty toimivan lähinnä muodollisesti. Muun muassa eduskunnan oikeusasiamies on havainnut vakavia puutteita lupapäätösten perusteissa (EOM kertomus 2014, Ks. myös KKO 2007:7 ja KKO 2009:54). Toisin sanoen telepakkokeinojen lupajärjestelmä ei toimi sillä tavoin pakkokeinoja rajoittavana kuin sen ajatellaan toimivan. Olisi tärkeää oppia näistä kokemuksista, varmistaa että ongelmat eivät toistu ja ottaa tavoitteeksi kehittää myös telepakkokeinojen valvontaa. Tiedusteluvaltuutetun on kyettävä valvomaan myös luvituksen toimivuutta.

Käytännössä tulee varmistaa tuomioistuimen harkinnan tosiasiallisuus, mikä vaatii erityistä juridista ja teknistä osaamista sekä resursseja. Esimerkiksi sen määrittäminen, mikä täyttää vakavan uhkan kansalliselle turvallisuudelle ei voi kuvitella olevan kovin rutiininomaista tai yksiselitteistä. Tehtävän luonne edellyttäisi lisäksi todennäköisesti jonkin tyyppistä päivystysmekanismia. Tuomioistuinten resurssit ja henkilökunnan jaksaminen ovat jo nyt tiukoilla. On selvää, että uusi vaativa tehtävä edellyttäisi myös uusia riittäviä resursseja.

Tiedon luovuttamista koskevat pykälät ovat melko laveat ja niitä olisi vielä syytä kokonaisvaltaisesti tarkastella. Myös tiedustelun kohteen oikeusturvaan olisi tarpeen kiinnittää huomiota luovutustilanteissa. Lisäksi kansainväliseen tiedusteluyhteistyöhön liittyy kysymyksiä siitä, millaisin keinoin saatuja tietoja ollaan valmiita ottamaan vastaan. Miten voidaan esimerkiksi varmistaa, että tietoja ei olla saatu kiduttamalla tai muilla kansanvälisten sopimusten vastaisilla keinoilla tai että Suomen luovuttamia tietoja ei käytetä ihmisoikeusloukkauksiin.

Sotilastiedustelussa tietopyyntöjä sotilastiedustelun kohteista voivat tehdä pääesikunnalle tasavallan presidentti, valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö ja puolustusministeriö.

Siviilitiedustelupuolella tilanne on epäselvempi Suojelupoliisin toimiessa itsenäisesti kohteiden määrittelyssä. Kohteiden määrittelyä voisi tarkentaa jatkokäsittelyssä.

Helsingissä 8.6.2017

Krista Mikkonen

Eduskuntaryhmän puheenjohtaja

Vihreä eduskuntaryhmä

Pennanen Aino
Vihreä eduskuntaryhmä